

แบบฝึกหัดทฤษฎีสัมพัทธภาพพิเศษ

1. ยานอวกาศลำหนึ่งต้องเคลื่อนที่ด้วยอัตราเร็วเท่าไรเทียบกับโลกจึงจะทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนยานอวกาศซึ่งคนบนยานวัดว่าใช้เวลา 1 ปี แต่คนบนโลกวัดว่าใช้เวลา 10 ปี ($0.995c$)
2. อายุเฉลี่ยของอนุภาคมิวออนซึ่งอยู่นิ่งมีค่าประมาณ 2.2×10^{-6} s แต่จากการวัดอายุเฉลี่ยของมิวออนในห้องปฏิบัติการที่ได้จากเครื่องเร่งอนุภาคพบว่ามีอายุเฉลี่ย 6.9×10^{-6} s จงหาว่ามิวออนที่ได้จากเครื่องเร่งอนุภาคเคลื่อนที่ด้วยอัตราเร็วเท่าไรเทียบกับห้องปฏิบัติการ ($0.948c$)
3. ผู้สังเกต S' ในกรอบอ้างอิงเฉื่อยกรอบหนึ่งวัดว่าเหตุการณ์ 1 เกิดขึ้นที่ $x'_1 = -L'/2$ ณ เวลา $t'_1 = L'/2c$ และเหตุการณ์ 2 เกิดขึ้นที่ $x'_2 = L'/2$ ณ เวลา $t'_2 = L'/2c$ นั่นคือ เหตุการณ์ทั้งสองเกิดขึ้นพร้อมกันในกรอบของ S'
  - 3.1 จงแสดงให้เห็นว่า ผู้สังเกต S ในกรอบอ้างอิงเฉื่อยอีกกรอบหนึ่งซึ่งเคลื่อนที่ตามแกน x' ด้วยความเร็ว V เทียบกับ S' จะเห็นเหตุการณ์ทั้งสองเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน แต่ต่างกันอยู่เป็นเวลา $\Delta t = \gamma L'V/c^2$ โดยที่ $\gamma = 1/\sqrt{1-V^2/c^2}$
  - 3.2 จงหาว่าระยะห่างระหว่างเหตุการณ์ทั้งสองที่ S วัดได้มีค่าเท่าไร
  - 3.3 ระยะห่างระหว่างเหตุการณ์ทั้งสองที่ S วัดได้นี้เป็นความยาวของวัตถุหรือไม่ ($3.2 \neq L'$, 3.3 ไม่ เพราะการวัดความยาวต้องวัดตำแหน่งปลายสองข้างที่เวลาเดียวกัน)
4. ยานอวกาศ A ลำหนึ่งเคลื่อนที่ผ่านโลกที่เวลา $t=0$ ด้วยความเร็วสัมพัทธ์ v ณ เวลา t_1 ตามนาฬิกาบนโลก มียานอวกาศ B อีกลำหนึ่งเคลื่อนที่ออกจากโลกด้วยความเร็วสัมพัทธ์ $V > v$ เพื่อไล่กวาดยาน A ลำแรกให้ทัน สมมติว่ายาน B ไล่ทันยาน A ที่เวลา t_2 ตามนาฬิกาบนโลก โดยที่ $vt_2 = V(t_2 - t_1)$ หรือ $t_2 = Vt_1/(V - v)$
  - 4.1 $(t_1 - 0)$ เป็นช่วงเวลาเฉพาะ หรือเป็นช่วงเวลาที่ยืด (เฉพาะ)
  - 4.2 นาฬิกาบนยาน A อ่านค่าเท่าไรเมื่อนาฬิกาบนโลกอ่านเวลา t_1 (γt_1)
  - 4.3 คนบนยาน A วัดว่าโลกอยู่ห่างจากยานเท่าไรเมื่อนาฬิกาบนโลกอ่านค่า t_1 (γt_1)
  - 4.4 $(t_2 - 0)$ เป็นช่วงเวลาเฉพาะหรือช่วงเวลาที่ยืดออก (ช่วงเวลาที่ยืดออก)
  - 4.5 นาฬิกาบนยาน A อ่านค่าเท่าไรเมื่อถูกยาน B ไล่ทันพอดี (t_2/γ)

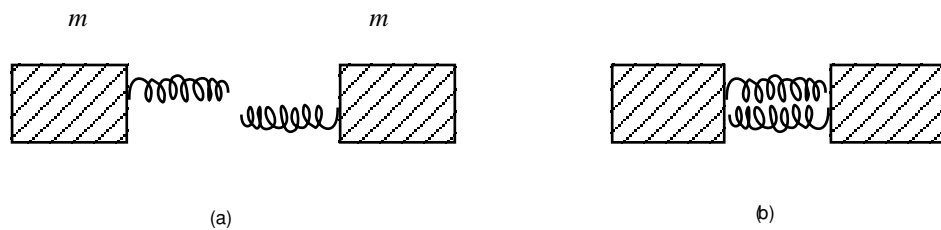
- 4.6 คนบนยาน A วัดว่าเวลาผ่านไปนานเท่าไร ตั้งแต่เริ่มถูกไล่จนกระทั่งยานหันกันพอดี $[(t_2/\gamma) - \mathcal{T}_1]$
- 4.7 คนบนยาน A วัดว่าระยะทางที่ยาน B ต้องเคลื่อนที่เพื่อให้มาทันเขายาวเท่าไร $(\gamma \mathcal{T}_1)$
- 4.8 หากผลที่ได้ในข้อ 4.7 ด้วยข้อ 4.6 จะให้อัตราเร็วสัมพัทธ์ระหว่างยานอวกาศทั้งสอง ผลที่ได้สอดคล้องกับการแปลงความเร็วแบบลอเรนตซ์หรือไม่
5. จรวด E ถูกจรวด E' รุนใหม่ไล่ทัน จรวด E' ผ่านจรวด E ด้วยอัตราเร็ว $|V| = c/2$ กับต้นของจรวด E กระทบไฟสัญญาณที่หัวและท้ายจรวดพร้อมกัน (ในมุมมองของ E) คนบนยาน E วัดระยะทางระหว่างไฟท้ายและไฟหน้าได้ 100 m จงหาว่าคนบนจรวด E' เห็นไฟกระทบที่เวลาต่างกันเท่าใด (คนบน E' เห็นไฟหน้ากระทบก่อนไฟท้าย 1.93×10^{-7} s)
6. จรวดลำหนึ่งเคลื่อนที่เข้าหาโลกด้วยอัตราเร็ว $0.80c$ เทียบกับโลก จรวดอีกลำหนึ่งเคลื่อนที่เข้าหาโลกในทิศตรงข้ามกับลำแรกด้วยอัตราเร็วเท่ากัน จงหาว่าอัตราเร็วของจรวดลำแรกเทียบกับลำที่สองมีขนาดเท่าไร $(0.98c)$
7. อะตอมบางชนิดบนดวงดาวในแกแล็กซี่ที่ห่างไกลเปล่งแสงออกมา เราสามารถรู้ว่าอะตอมนั้นเป็นอะตอมชนิดใดได้โดยศึกษาสเปกตรัมความถี่ของแสงที่เปล่งออกมา จากการศึกษาพบว่า มีองค์ประกอบของแสงองค์ประกอบหนึ่งที่ความถี่ 8.0×10^{14} Hz ซึ่งเป็นความถี่ที่ผู้สังเกตที่อยู่หนึ่งเทียบกับแหล่งแสงวัดได้ แต่ผู้สังเกตบนโลกวัดองค์ประกอบนี้ได้ว่ามีความถี่ 5.0×10^{14} Hz แกแล็กซี่นี้กำลังเคลื่อนที่เข้าหาหรือหนีออกจากโลกด้วยอัตราเร็วเท่าใด (มองหอะไร พรรคพวก!)
8. ยานอวกาศลำหนึ่งขณะที่กำลังเคลื่อนที่อยู่ในห้วงอวกาศได้เผชิญกับยานสำรวจของมนุษย์ต่างดาวลำหนึ่งซึ่งมีเครื่องส่งวิทยุ ขณะที่ยานอวกาศต่างดาวเคลื่อนที่เข้าหา ยานอวกาศของมนุษย์โลกได้รับสัญญาณวิทยุที่มีความถี่ตอนแรกเท่ากับ 130 MHz แต่ในขณะที่ยานต่างดาวเคลื่อนที่ห่างออกไปไกล สัญญาณความถี่ที่ได้รับลดลงจนเหลือเท่ากับ 60 MHz
- 8.1 จงหาอัตราเร็วสัมพัทธ์ระหว่างยานมนุษย์โลกกับยานต่างดาว $(0.368c)$
- 8.2 มนุษย์ต่างดาวปล่อยคลื่นวิทยุที่มีความถี่เท่าไร (วัดโดยมนุษย์ต่างดาวบนยานของเขาเอง) (88.3 MHz)
- 8.3 จงหาความถี่ที่ยานมนุษย์โลกรับได้ในขณะที่ยานต่างดาวเข้าใกล้ยานมนุษย์โลกมากที่สุด (82.1 MHz)

9. อิเล็กตรอนอนุภาคหนึ่งและโพสิตรอนอนุภาคหนึ่ง (ซึ่งเป็น antiparticle ของอิเล็กตรอน) รวมกันและทำลายซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดโฟตอน ซึ่งเป็นอนุภาคที่มีมวลเป็นศูนย์

9.1 ถ้าอิเล็กตรอนและโพสิตรอนต่างก็อยู่นิ่งเทียบกันเอง ทำไมถึงเป็นไปได้ที่การทำลายนี้ จะก่อให้เกิดโฟตอนเพียงอนุภาคเดียว

9.2 ถ้าเกิดโฟตอนขึ้น 2 อนุภาค การเคลื่อนที่ของอนุภาคสัมพัทธ์กันอย่างไร พลังงานของแต่ละอนุภาคมีค่าเท่าใด กำหนดให้ว่าพลังงานหยุดนิ่งของอิเล็กตรอนหนึ่งอนุภาคหรือของโพสิตรอนหนึ่งอนุภาคมีค่าเท่ากับ $8.2 \times 10^{-14} \text{ J}$

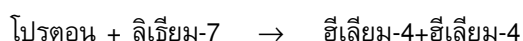
10. พิจารณาวัตถุ 2 ก้อนที่เหมือนกันทุกประการ แต่ละก้อนต่างก็มีมวล m ซึ่งรวมทั้งมวลของสปริงหย่อนที่ติดกับแต่ละก้อน (ดูรูป a) ผู้ทำการทดลองคนหนึ่งนำวัตถุทั้งสองก้อนเข้าหากันดังรูป b เสร็จแล้วเขาปล่อยมือ และพบว่าสปริงทำให้มวลทั้งสองวิ่งออกจากกันไปในทิศตรงกันข้าม ด้วยอัตราเร็วแต่ละก้อนเท่ากับ v

- 10.1 จงหาพลังงานเชิงสัมพัทธภาพทั้งหมดของระบบขณะที่วัตถุกำลังเคลื่อนที่
- 10.2 จากกฎการคงตัวของพลังงานทั้งหมด จงหาว่าพลังงานของระบบตอนที่ก้อนวัตถุทั้งสองอยู่นิ่งมีค่าเท่าใด
- 10.3 พลังงานเนื่องจากมวลอย่างเดียวเมื่อวัตถุอยู่นิ่งมีค่าเท่าใด

อธิบายว่าทำไมพลังงานเนื่องจากมวลทั้งหมดของระบบขณะที่อยู่นิ่งในรูป b จึงมีค่ามากกว่าพลังงานเนื่องจากมวลที่แยกกันในรูป a $\left(2mc^2/\sqrt{1-v^2/c^2}, 2mc^2/\sqrt{1-v^2/c^2}, 2mc^2 \right)$

11. ในการทดลองปฏิกิริยานิวเคลียร์ครั้งแรก นิวเคลียสลิเธียมถูกยิงด้วยอนุภาคโปรตอนเคลื่อนที่ด้วยอัตราเร็วสูง ทำให้เกิดปฏิกิริยา

พลังงานจลน์ของโปรตอนมีค่า $0.80 \times 10^{-13} \text{ J}$ นิวเคลียสฮีเลียมแต่ละนิวเคลียสมีพลังงานจลน์เท่ากับ $14.24 \times 10^{-13} \text{ J}$ โปรตอนมีมวลเท่ากับ 1.008145 u มวลของลิเทียม-7 มีค่าเท่ากับ 7.018034 u และมวลของฮีเลียม-4 มีค่าเท่ากับ 4.003874 u ($1 \text{ u} = 1.661 \times 10^{-27} \text{ kg}$) จงแสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้เป็นไปตามสมการเชิงสัมพัทธภาพสำหรับการคงตัวของมวล-พลังงาน

12. พิจารณาอนุภาคที่มีมวล m ซึ่งเดิมอยู่นิ่งในกรอบอ้างอิงเฉื่อยหนึ่ง ณ ตำแหน่ง x_i มีแรงขนาด F กระทำในทิศบวก x แรงนี้ทำให้อนุภาคมีอัตราเร็วเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อวัตถุนี้อยู่ที่ตำแหน่ง x_f จงหา
- 12.1 งานที่ทำโดยแรง F ที่คงที่นี้
  - 12.2 พลังงานทั้งหมดของอนุภาค